

Mit livs erindringer

Af OTTO HEDE PEDERSEN, Plejehjemmet Trye, Frøstrup

Inden jeg begynder på min erindringer, vil jeg gerne fortælle lidt om min baggrund. Mange vil nok synes, at jeg er for gammel til at befatte mig med sligt, da jeg er 85 år. Jeg kan huske 80 år tilbage helt til jeg var fem år. Jeg har skrevet meget hele mit liv. Jeg begyndte, da jeg fik lært at sætte bogstaverne sammen til et ord, og jeg tænkte også, at det godt kunne være, at der var nogle, der godt kunne tænke sig at høre om, hvorledes ens opvækst og mennesker var på den tid 80 år tilbage. Men om jeg når at blive færdig ved jeg jo ikke, men så har jeg da fået tiden til at gå, på en god måde, medens jeg sidder her i min stue på alderdomshjemmet.

Min første erindringer går tilbage til året 1903 da var jeg 5 år. Jeg er født 1898 ude på den nordvestlige tunge af Danmark i et lille fiskerleje, vi kaldte Kællingdal lidt øst fra Hanstholm. Min far var fisker og vi var ti børn, to drenge og otte piger. Men vi var fattige, meget fattige. Der var ofte lidt at sætte på bordet, men vi blev alle mæt, for der var altid fisk nok. Vi fik ofte fisk tre gange om dagen. Det har jeg også skrevet i en af mine mange sange, en som jeg har kaldt: Mit barndomshjem.

Det første der står klart for mig, er, at min far lavede nogle små skamler til os, som vi skulle sidde på rundt om et stor kar. Den fyldte han med muslinger. Dem skulle vi børn åbne til far og mor. De skulle sætte dem på kroge, som far skulle have med på havet næste dag. Når så vi alle var i sving, så begyndte far på en sang, og en efter en faldt vi alle ind, og så arbejdede vi og sang i to timer. Så var vi færdige. Så fik vi kaffe og så i seng. Sådan gik hver aften år efter år, til jeg var syv år. Så skulle jeg i skole.

Det var noget helt andet, men jeg havde let ved at tilegne mig stoffet. Jeg var den næst yngste af de ti søskende. Jeg så, at mine store søskende gik og holdt bogen bag sig og kikkede i den engang imellem, for de skulle dengang lære det uden ad. Men jeg kunne det uden ad før dem, og det var før, jeg kom i skole, og før jeg fik lært bogstaverne.

Men jeg fik hurtigt lært både at læse og skrive. Men så kom den trange tid. Jeg blev ni år og måtte ud og tjene for mit brød. Det var en hård omgang. Jeg fulgtes ved min moders hånd til en gård helt til Øster Vandet, hvor jeg skulle være om sommeren for ti kroner i løn og kosten.

Jeg glemmer aldrig, da mor skulle afsted, og jeg skulle blive. Jeg græd. Min mor var på vej ud af gården mange gange og kom tilbage igen. Jeg var helt væk i gråd. Så tog mor sin pung op og gav mig en krone, den skulle have været brugt til at tage med dagvognen hjem. Nu måtte hun gå de mange mil. Det var synd for mor.

Kronen, hun gav mig, puttede jeg i en tændstikæske og gemte den på bunden af mit skrin, som jeg havde til mine klæder, så når længslen efter mor og far blev for streng, fandt jeg kronen frem, og så kikkede jeg på den, og mine tårer randt ned på den. Den blev helt gul til sidst. Den blev aldrig brugt. Nej den gemte jeg til flere år efter, at jeg var blevet gift. Men en dag var den væk. Hvor den blev af, fik jeg aldrig at vide, men nu var jeg jo heller ikke ulykkelig

mere. Kronen fik mig til at tænke på den ulykkelige sommer.

Slid og slæb og bank, det var noget der blev en daglig vane. Havde køerne bisset, eller der var tabt et par strå halm, når jeg gav kreaturene en gift, så var det altid min skyld. Jeg tror at manden nød det at banke mig. Jeg tudede hver gang i lang tid, men blev så vant til det og tudede ikke mere.

Det værste var, når vi kom til bordet og skulle spise. Jeg var jo altid sulten. Når jeg havde taget nogle skefulde, sagde bonden til mig: Nu må du godt lægge din ske, nu har du vist fået nok!

Jo, han var ond, den bonde. Men jeg blev der da den hele sommer. Så hjemme om vinteren, og så ud igen om sommeren, til jeg var karl.

Her vil jeg afbryde og gå tilbage til 1903 og fortælle om, hvad jeg husker fra den tid. Vi var som sagt ti søskende, to drenge og otte piger, men så kom en ondartet tuberkulose epidemi. Det rev de tre på kirkegården, den fjerde, også en pige, kom nogenlunde over det men så fik hun en byld på hjernen. Det kunne lægerne ikke klare den gang.

Men så var vi seks tilbage, og nu var jeg den sidste.

Niels Lund og hans kone Dorthea boede i et lille hus imellem Hamborg og Nytorp. Niels Lund var fisker. De havde syv børn, som alle blev angrebet af tuberkulose. I løbet af et år var de alle syv på kirkegården, og året efter druknede Niels Lund på havet. Så var Dorthea alene tilbage.

Min far har fortalt, at i alle de år han har været fisker, var der druknet 60 fiskere. Bådene var jo små og havet den samme som i dag, de store kutteres tid. I min fars tid brugte mange sejl eller årer. De kendte ikke til andet den gang.

Jeg vil nu lige fortælle om et par morsomme begivenheder. Jeg var konfirmeret og tjente på en gård i Febbersted. Nabokarlen og jeg var alene hjemme på gården, også skulle der jo laves lidt sjov. Lidt nord for gården, hvor jeg tjente, boede der en mand som hed Dres. Vi kaldte ham altid Dres Tæmmermand. Han ville gerne have, at alle folk skulle tro han kunne hekse, og det benyttede vi to knægte os af.

Vi trak om til ham med en af gårdens heste og forklarede ham, at den ikke ville æde. Han kikkede lidt på den og spurgte, hvor den havde været henne de sidste dage. Vi forklarede, at bonden havde været kørende med den op på Bavn, hvor der boede en slagter, der hed Mads Bavn. Konen havde givet hesten en knald sukker. Nu skal i ikke sige mere, den knald sukker var forhekset sagde han, og så kan i tro, han udfoldede sig med formularer og spytninger i lang tid. Så sagde han til os, at nu kunne vi godt trække hjem med hesten, og hjalp det så ikke, så skulle vi komme med den igen. Så skulle der andre midler frem. Dagen efter pløjede jeg op imod hans hus og havde den samme hest for. Manden kom ud og spurgte til hesten. Jeg svarede, at den åd alt det, jeg gav den, da jeg kom hjem med den. Så sagde Dres: Jeg vidste, at jeg kunne.

Der er endnu en lille episode, som jeg kan huske fra min barndoms tid: Benstrup. Ja sådan kaldte vi ham. Så vidt jeg husker, hed han Niels Peter. Han havde træben. Måske var det skyld i navnet. Det første gulv vi havde der hjemme var med stampet ler, siden fik vi trægulv, som i førstningen skulle strøs sand på. Det gik i lang tid, så blev konerne enige om, at nu skulle gulvene skures hvide, og så skulle de have fernis. Det fik mor også, og far fik lavet nogle spytbakker, som blev pyntet med papir, klippet i tunger, der kom også noget sand i, for der måtte ikke spyttes på gulvet.

Så en dag, mor havde ferniseret gulvet så blankt, at hun kunne spejle sig i det, kom "Benstrup". Han havde en stor skrå i munden og han satte sig. Mor skubbede en spytbakke hen til ham, men han skubbede den til side. Mor skubbede den tilbage til ham. Det gentog sig flere gange. Mor var bange for, at han skulle spytte på hendes fine gulv. Men så blev manden gal, og rejste sig og brølede: Hvis du ikke snart får den fyr væk, så spytter jeg i den!

Mor sagde, at det var også meningen, at han skulle. Så gik han sin vej om til naboen og sagde til dem: Har I hørt det sidste nye. Nu er de blevet så fineovre hos Anders Hedes, at nu har de bakker at spytte i. Synes I ikke, at det er topmål i finiteten!

Jeg husker også en enkelt ting til fra min barndom. Jeg havde en overgang to svogre, den ene blev det, den anden ikke. Min far havde købt et moselod i Nytorp Kjær, og der gravede far hvert år de tørv, vi havde brug for om vinteren.

Når far havde gravet tørvene, og mor havde lagt dem ud flade, skulle de ligge og tørres i nogle dage. Så var det, at disse to svogre tilbød at gå ned i kærret og rejse tørvene, så de kunne blive helt tørre. Det var mor jo meget glad for, og sendte dem afsted med en god madkurv. Der var både æbleskiver og stegte rødspætter - ene gode sager. Men da de to såkaldte svogre arriverede hos tørvene, siger den ene til den anden: Skulle vi nu ikke spise vores frokost først? Jo, det blev vedtaget, og da det var forbi, bestemte de at tage deres middagssøvn, og så sov de til kl. fem. Så gik de hjem.

Det varede ikke længe, før naboerne spurgte til den mislykkede tørverejsning, og så gik det som en løbeild over hele byen, at Abraham og Lot slumrede i Mamrelund.

Vi var jo som sagt kun to drenge, og vil skulle med vold og magt være fiskere. Vi skulle lære at svømme og bøde garn og meget mere. Og det havde vi heller ikke noget imod, men vores liv blev helt anderledes. Min broder var nogle år ældre end jeg, han havde begyndt fiskeriet. Det var i 1914. Jeg var nok omkring 16 år. Så blev min broder forlovet med en stor gårdmandsdatter, og dengang blev man takseret efter rang. Det kunne jo aldrig gå, at min broder skulle have en gård. Det blev nu ikke til nogen gård, men kun et lille husmandslod i Gjersbøl, hvor han sled sig op i Hundborg tørvemose.

Så havde far kun mig tilbage, men atter kom der en kæg i hjulet. Jeg var nu kommet i den alder, at jeg var begyndt at se mig om efter piger, men desværre havde jeg ikke megen tid til det. Jeg skulle skrive sange. Helt fra jeg var en lille dreng, havde jeg det i mig, at jeg skulle skrive, og jeg fik mere end arbejde nok. Der skulle jo altid en sang til, når der var en slags fest, og folk kom.

Da jeg tjente som karl, og de andre karle og piger tog til bal, tog jeg flagermuslygten med ind på mit kammer og

satte mig til at skrive. Og det har jeg gjort hele mit liv, selv endnu, hvor jeg er 85 år.

Jo, jeg tog mig lige tid til at finde hende, som blev min skæbne. Vi havde talt om bryllup og alt det der. Jeg sagde til hende, at hun skulle til at være fiskerkone. Hun sad en lille stund, før hun sagde: Så tror jeg du må finde en anden. Jeg hverken vil eller kan være med til at sidde hjemme og ikke vide, om jeg får dig levende hjem igen. Det blev jo en streg i faderens regning. Jeg ville have min pige. Så gik jeg i murerlære og blev murer. Vi slog os ned i Vesløs. Der var min kone fra. Men mit skriveri kunne jeg ikke stoppe. Jeg tjente jo penge ved det.

Jeg kom til en muremester og var hos ham i 17 år.

Men så var min far så heldig, at min søster Margrethe blev gift med en karl fra landet, som slet ikke havde noget kendskab til fiskeri. Far var allerede ved at være gammel. Men han nåede at få svigersønnen oplært. Han blev en meget dygtig fisker.

Daglønnen var 30 øre i timen, og det var altid ti timer om dagen. 18 kr. kunne han komme hjem med om ugen til kone og børn, som jo også arriverede efterhånden.

Men vi havde det godt også økonomisk, for når jeg havde tjent tre kr. ved at arbejde strengt i ti timer, så kunne jeg sidde hjemme om aftenen og tjene 5 kr. på en time eller to. Ja, jeg kan godt sige, at jeg tjente mere ved at skrive, end jeg tjente ved at arbejde.

Det var værst i trediverne. Det var en sløj tid, men vi kom over det. Jeg vil nu fortælle nogle episoder fra min tid. Det traf jo om vinteren, at der ingen arbejde var. Så gik vi til kontrol. Jeg husker, vi fik to kr. om dagen i alle syv dage, men vi skulle betale 2 kr. til et mærke i fagforeningsbogen. Så var der 12 kr. tilbage til mad i hele ugen. En dag, jeg og en kammerat var på vej til kontrol, og vi kommer forbi en gård, hvor bonden stod på vejen. Han sagde til os:

Det var bedre, at sådan et par raske unge mænd gav sig til at bestille noget, end at gå her på vejen og slå streg. Vi sagde ingenting, men jeg gik og tænkte på det hele dagen. Næste morgen stod jeg op af sengen. Min kone vågnede og spurgte hvorfor. Jeg skal på arbejde, sagde jeg og tog hen til bonden. Han sad i stalden og malkede. Jeg sagde godmorgen, og vi talte om et og andet, til han var færdig. Så gik vi ind i køkkenet. Bonden skævede noget til mig, da jeg tog en tallerken og fyldte med øllebrød lige som han selv. Da vi kom ud i stalden igen, sagde jeg til bonden: Nå, hvad skal jeg så lave i dag? Jeg har ikke haft bud efter dig, sagde bonden. Jo, det har du da rigtig nok, sagde jeg. Du sagde i går, at det var bedre at arbejde end at gå på vejen og slå streg.

Det synes jeg også, så derfor vil jeg nu være her i dag og tjene en god dagløn. Vil du komme ud af min gård, brølede bonden. Ja, det skal jeg nok, men så er det sidste gang, du råber efter os, når vi går i vort lovlige ærinde på landevejen, svarede jeg.

Ti minutter efter puttede jeg mig atter under dynen til vores mor. Nu vil jeg fortælle nogle muntre meritter fra den første tid af mit ægteskab.

En mand, som var på kommunen, som de kaldte det dengang, blev syg, kom på sygehuset og døde, og da min svigerfar var vognmand, lovede han at hente liget hjem fra sygehuset og få graven kastet og ringe med klokken på begravelsesdagen. Det spurgte han mig, om jeg ville, og det gjorde jeg.

Nogle dage efter begravelsen mødte jeg hos sognerådsformanden og ville have penge for arbejdet. Jeg skulle have otte kr. for graven og to for at ringe. Det kunne jo blive ti kr. Men han ville ikke betale. Det skulle hans far. Jeg tog hen til den dødes far, men han ville heller ikke betale. Så talte jeg med kirkeværgen. Han ville heller ikke, men gav mig noget andet arbejde på kirkegården. Og så en dag ville jeg begynde med arbejdet og kom forbi sognerådsformanden. Jeg havde både skovl og greb på cyklen. Jeg gik ind til formanden og sagde: Jeg synes, at jeg lige vil kræve dig endnu en gang for graven. Formanden svarede: Det har jeg jo sagt en gang. Så sagde jeg: Vil du så ikke komme hen på kirkegården om en halv time, så skal du få at se den døde oppe af graven igen! Du er vel klogere end du taler til, sagde sognerådsformanden. Du skal blive klog på, hvor klog jeg er. Farvel, sagde jeg.

Jeg var lige ved at sætte foden på pedalen, da formanden kom springende og råbte: Holdt. Følg med ind! Han fandt et stykke papir, pegede med fingeren og sagde: Så sæt dit navn der. Så gav han mig ti kr., og så kikkede han på mig og sagde: Kunne du have fået dig til at grave ham op. Nej, selvfølgelig ikke, dit asen, sagde han. Jeg gik med min tier i lommen.

Fra gården i Febbersted, som jeg har omtalt, blev jeg sendt ud i klitten og skulle grave fladetørv. Jeg sagde, det kunne jeg ikke. Så sagde bonden, det kommer af sig selv, det kunne jeg nu alligevel. Men jeg synes, det var så kedsomt at stå alene der ude i den ende af klitten. I den anden ende var der mose, hvor vore redskaber til at skære tørv lå. Der ude var der også andre mennesker, der arbejdede. Der var mere sjovt at være. Så satte jeg spaden og gik hen til de andre og gav mig til at skære tørv. Da jeg kom hjem, og bonden spurgte, om jeg havde fået nogle fladetørv gravet, sagde jeg lige så dum: Du sagde, at de kom af sig selv. Så jeg satte spaden og gik hen og gravede skæretørv, og dem har jeg skåret mange af. Bonden kikkede noget på mig, og jeg tror, at han tænkte: Er du virkelig dum!

Men nu kommer jeg i tanker om noget, som jeg også synes, at jeg skal have med: Han hed Peder Frost. Han blev konfirmeret omkring den tid, da jeg blev født. Han ville ud at sejle, og senere være skibstømrer. Peder Frost havde nok sejlet alle de syv have tyndt, da han flere år efter som fuldbefaren bådbygger afmønstrede i Aalborg. Han var på vej op ad gaden med sin køjesæk på ryggen og kom forbi en snask, hvor han så, at en voksen mand blev smidt ud, og tilmed af en kvinde. Det havde Peder Frost aldrig før set. Han vendte om. Hende ville han gerne se. Han satte køjesækken i gangen og gik ind og forlangte en øl. Da damen kom med øllet, greb han hende i armen og spurgte: Var det dig, jeg så smide en voksen mand ud? Ja, sagde hun, han kunne holde fingrene ved sig selv! Åh, sagde Peder Frost, sådan en kone har jeg altid ønsket mig, bliv min. Og hun blev hans.

Han havde samlet lidt penge på sin færd over de store have, så han byggede et skur på Bavn, imellem Hamborg og Febbersted, og begyndte som bådbygger. Det var jo ikke altid, der var nok at lave, og de var meget fattige, ja, det var alle fiskerne. De havde ikke råd til at få nye både, og når det kneb allermest, sagde Peder Frost til Krestine, som hans kone hed: Jeg bliver vel nødt til at tage køjesækken på ryggen igen. Men det blev aldrig, han kunne ikke undvære sin Krestine.

Ja, nu springer jeg i det igen, langt frem til tiden til manddomsårene. Som før omtalt var jeg hos den samme murermester i mange år, og vi havde næsten altid arbejde til jul, men et år blev jeg fyret en måned før. Det var ikke så godt. De penge, vi havde kunnet lægge til side til helligdagene, blev brugt op. Børnene glædede sig til jul, som andre børn, og vi var ved at blive fortvivlede.

Så var det, en kammerat, der også var gift og havde børn, sagde til mig, at jeg skulle gøre som han, og sende et brev til kommunen og bede om lidt hjælp til jul. Det var jeg ked af, da jeg aldrig havde prøvet at bede andre om hjælp til nogen ting. Så sagde kammeraten til mig: Vil du så hellere, at din kone og børn skal savne og ikke mærke, at det er jul. Den tyggede jeg på et par dage og sendte så brevet.

Her skal jeg lige afbryde for at fortælle, at der var tre gamle enkemænd, som boede i hver sit hus. De ville så gerne sidde hos os om vinteraftenen i en god varme. Så købte de hvedebrød, og min kone lavede kaffe, og vi fire mænd spillede firekort på en øre. Vi morede os dejligt.

Så kom der brev fra kommunen sålydende: Dit andragende kunne ikke bevilges, da vi har hørt, at i holder spillebule. Min kone stod bag ved mig, og læste brevet sammen med mig. Hun sagde: Det er synd for børnene. Jeg sagde: Jeg skal nok skaffe penge! Det var noget, jeg sagde lige ud i luften, men da jeg havde sundet mig en stund, fløj jeg i blækhuset og skrev to noveller og sendte dem til bladene. De blev velnok læst. Jeg har ingen tal på de blade, de var i, men det var mange, og det blev 15 kr. til mig fra hvert blad. Det gav penge. Sikken jul vi fik - helt overvældet. Vi boede i Skårup i Øsløs i et gammelt hus, som jeg købte for den svulmende pris af 485 kr. Det lyder underligt i dag. Pengene lånte jeg i Hanherreds Sparekasse med to kautionister, det var tider.

Så en tid efter den dejlige jul var jeg i Vesløs i ærinde, hvor jeg traf sognerådsformanden. Mange vil nok synes, at det var frækt, men jeg sagde: Jeg skylder dig en stor tak. Hvad skylder du mig tak for? Jo, svarede jeg, havde du sendt mig 30 kr. til jul, den gang jeg søgte, så var jeg ikke faret i blækhuset og skrevet to noveller. Men de gav mig så mange penge, at aldrig har vi haft en jul magen til.

Jeg går nu tilbage til første verdenskrig, 1914-1918. Det var en hel gullashtid. Vi var dengang vant til at få fem øre for pundet af torsk, men det gik helt op i en krone, og fisk var der nok af. En købmand Hove i Vigsø havde næsten alle fiskere på Holmen i lommen dengang. Men da de kom til at tjene så godt ved fiskeriet, fik han alle sine penge ind. Jo, fiskerne ville godt betale, men kunne ikke, de var jo allesammen meget fattige.

De unge, ugifte fiskere lavede mange krumspring i denne gyldne høst. Jeg kan huske en søndag, jeg var hjemme hos mine forældre. Da var bådlaugene ved at gøre afregning op, og der var 4.000 kr. til min fars part. Jeg kan huske, han rakte dem over til mor. Hun sagde, Hvad skal jeg med dem? Læg dem ind i dragkisten til de andre.

Det var for mig at se, som det var en byrde for dem med alle disse penge. Og det kan jeg også godt forstå efter de mange magre år.

Endnu et par erindringer. Denne gang fra min ungkarletid. Jeg tjente på en stor gård, og manden skulle til marked i Thisted, og så skulle jeg jo have en masse "ordre" på, hvad jeg skulle lave, medens han var væk. Han remsede op, og da jeg syntes, at nu var der da til et par

dage, siger jeg: Hvad skal jeg så gøre, når jeg får dette gjort? Så kunne manden jo høre og forstå på min måde at sige det på, at jeg var ulydig, og blev vred.

Så brølede han: Så kan du give dig til at muge i fårestien og så fylde møjet i sække og så bære dem op på stuehusloftet. Så kan mine læsere jo nok forstå, at jeg fik travlt. Om aftenen da husbonden kom hjem, tog konen imod ham i gårdsleddet og råbte, at jeg var blevet tåbelig. Han havde båret 16 sække fåregødning op på loftet. Det varede ikke ret længe, før jeg havde manden, og han var vred. Jeg fik straks ordre på at bære sækkene ned igen, men da fik han nej. Han måtte selv bære dem ned, jeg så lidt skadefro til det. Men siden gav han mig aldrig ordre. Jeg var der i fem år.

På en anden gård, hvor jeg tjente, var manden en af de her proprietærtyper. Han syntes godt om sig selv, vejede nok et par hundrede pund. Og så spillede han på Børsen. Og så en dag, han havde fået at vide, at han havde tabt, skulle det jo gå ud over mig. Han kom ud i laden, hvor jeg stod og raspede kålrabi. Han skældte mig ud for både det ene og det andet, og da han vendte sig for at gå, kunne jeg

ikke styre mig. Jeg tog en kålrabi, der var rådden og kastede den bag efter ham. Den ramte lige midt i den brede tyrenakke, så det sprøjtede rundt til alle sider. Det kunne den herre jo ikke tage. Jeg blev straks budt med ind for at få mine penge, og så skulle jeg komme østen ud af gården. Jeg stod i døren ind til kontoret og ventede på mine penge, og det varede længe. Så siger jeg: Får jeg snart mine penge, jeg har ikke tid til at stå her og vente en halv dag. Jeg skal hen og have en ny plads. Så rev han en tikroneseddel op af tegnebogen og sagde: Så tag den, og gå så ud og hold din mund. Nå, sagde jeg, kan jeg få ti kr. for at give dig en rådden kålrabi i nakken, vil du så ikke følge med mig ud i laden, så vil jeg gerne tjene en mere. Så blev manden rigtig vred og sagde: Ja, det skulle have været for 20 år siden, så skulle jeg have smidt dig over huset. Ja, siger jeg, det er muligt, at du kunne, for da var jeg kun tre måneder!

NB: Otto Hede Pedersen nedskrev sine erindringer i 1984. Han har nu været på Trye i 14 år.

(Kilde: Historisk Årbog for Thy, Mors og Vester Hanherred 1986, side 44-52).